

Den kommunala låneskulden

2016

KOMMUNINVEST

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord	3	Appendix 1:	
Investeringar	4	Låneskuld per invånare och kommun	14
Kommunsektorns låneskuld	8	Appendix 2:	
Fördjupningsavsnitt 1: Marknaden för kommunal lånefinansiering	12	Bruttoinvesteringar per kommun och invånare	16
Fördjupningsavsnitt 2: Kommunsektorns skuldhantering	13	Appendix 3: SKL:s kommungruppsindelning	17

Om Kommuninvests rapportserie

Rapportserien Den kommunala låneskulden, publicerad första gången 2013, skildrar utvecklingen av kommunsektorns investeringar och skuldsättning. Rapportunderlaget är unikt eftersom både investeringar och låneskuld analyseras utifrån ett koncernperspektiv. Det gör att även verksamheter som bedrivs i bolagsform inkluderas i rapportunderlaget. Därmed blir sambandet mellan utvecklingen av investeringsvolym och låneskuld i kommunsektorn tydliggjort, både på nationell och lokal nivå.

Koncernperspektivet är viktigt för att få en rättvisande helhetsbild av en kommuns eller landstings/regions ekonomiska och finansiella ställning, eftersom:

- En allt större del av kommunernas verksamhet bolagiseras. Exempelvis har allt fler kommuner överfört sina service- och verksamhetslokaler till ett dotterbolag.
- Kommunsektorns bolag står för hälften av sektorns investeringar och huvuddelen av den externa låneskulden.

- De kapitalintensiva bolagen i kommun-koncernen är ofta verksamma på konkurrensutsatta marknader, vilket innebär att kommunens och landstingens affärsmässiga risker i högre utsträckning finns i bolagen än i den egna kärnverksamheten.

Dataunderlagen i denna rapport bygger på uppgifter direkt hämtade från kommunernas och landstingens egna årsredovisningar. Det är fördelaktigt av två skäl:

- 1) Tillgång till adekvat grunddata.
Låneskulden kan i många fall separeras från andra typer av skulder som inte är av finansiell karaktär, och uppgifter om koncernens investeringsvolym kan erhållas på kommun- och landstingsnivå;
- 2) Uppgifter om framförallt investeringar publiceras snabbare än vad som är fallet med statistik från SCB, Statistiska centralbyrån.

Frågor på rapportinnehållet kan ställas till:

Mattias Bokenblom
Forskningsansvarig Kommuninvest
Tel: 010-470 88 03
E-post: mattias.bokenblom@kommuninvest.se

Omfattande investeringsbehov kräver hållbar finansiering

Den svenska kommunsektorn står inför en period av stora och omfattande välfärdsinvesteringar. I takt med de ökade investeringsvolymerna har även lånebehoven vuxit.

Även om investeringsvolymen under 2015 inte ökat mer än marginellt jämfört med året innan har investeringsbehoven på både kort och medellång sikt ökat sedan förra årets låneskulsrapport. Sett till volym drivs investeringsutvecklingen i landets kommuner i hög grad av utvecklingen i och runt Sveriges storstäder samt i landets residensstäder.

Under 2015 ökade kommunsektorns låneskuld med närmare 50 mdkr, den största ökningen någonsin i nominella termer. Även om ökningstakten förefaller ha avtagit under 2016 kommer behovet av att finansiera investeringar i kommunsektorn med externa medel vara fortsatt stort under de kommande åren.

En ökad skuldsättning i kommunsektorn sätter fingret på ett område som Kommuninvest har uppmärksammat under lång tid – låneskuldens korta kapitalbindningstid. Låntagarnas preferenser för kort finansiering innebär att närmare 250 miljarder kronor behöver refinansieras varje år. Om beteendet inte förändras kommer det årliga upplåningsbehovet att öka i takt med att låneskulden ökar. Under normala omständigheter är detta nödvändigtvis inte ett problem men i händelse av en ny kris på finansmarknaderna kan likviditeten försämrats snabbt och refinansieringskostnaderna skjuta i höjden. Med en ökad skuldsättning blir det utifrån ett riskperspektiv allt viktigare att fler kommunala aktörer förlänger sin kapitalbindningstid.

Tomas Werngren
VD Kommuninvest

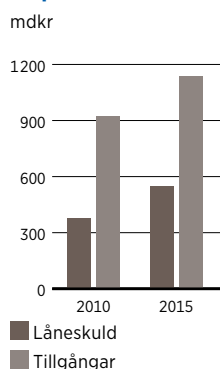
Mattias Bokenblom
Forskningsansvarig Kommuninvest

Hög investeringstakt men små förändringar under 2015

Ökad balansomslutning

Mellan åren 2010–2015 uppgick kommunsektorns totala investeringar till sammanlagt 696 mdkr. Under samma period ökade låneskulden med 173 mdkr medan det bokförda värdet på de materiella anläggningstillgångarna ökade med 214 mdkr. Det totala bokförda värdet av anläggningstillgångarna var 1 137 mdkr vid utgången av 2015.

Figur 1: Låneskuld och materiella anläggningstillgångar, 2010 respektive 2015

Källa: SCB och Kommuninvest

Kommunerna och landstingen/regionerna har ett omfattande välfärdsuppdrag, med ansvar för bland annat förskola, skola, omsorg, vård och kollektivtrafik (se Tabell 1). I ett internationellt perspektiv utmärker sig den svenska kommunsektorn genom sina stora bolagsfärer och de stora tillgångsvärden som återfinns i dessa bolag, se Figur 1. Det innebär att kommuner, utöver de lagstadgade uppgifterna, även är engagerade i bostads-, fastighets- och energiförsörjning, medan landsting/regioner utöver tand-, hälso- och sjukvård och kollektivtrafik även är aktiva inom kultur, utbildning och turism.

För 2015 uppgick kommunsektorns sammanlagda bruttoinvesteringar i materiella anläggningstillgångar till 133,0 mdkr¹, vilket är en marginell ökning med 0,5 mdkr jämfört med föregående år. Detta är den lägsta ökningen för sektorn som helhet sedan Kommuninvest började följa upp investeringar i materiella anläggningstillgångar 2007.

Av sektorns totala investeringar stod kommunkoncernerna för 104,8 mdkr och landstings-/regionskoncernerna för 28,2 mdkr. Kommunkoncernernas investeringar fördelades i sin tur på kommunerna

med 48,4 mdkr och de kommunala bolagen med 56,4 mdkr. Motsvarande siffor för landstings-/regionskoncernerna var 18,8 mdkr i landstingens regi och 9,4 mdkr via de landstingsägda bolagen. Fördelningen av sektorns investeringar, se Figur 3, var därmed i stort sett identisk med fördelningen 2014.

Av kommunkoncernernas investeringar avsåg 56 procent bostäder och fastigheter. Bostadsinvesteringar inkluderar både renoveringar och långtidsunderhåll av befintligt bestånd och nyproduktion, medan investeringar i fastigheter huvudsakligen består av service- och verksamhetslokaler, såsom äldreboenden, förskolor och skolor samt idrotts- och badanläggningar. En del kommuner engagerar sig även i rent kommersiella fastigheter, t.ex. parkeringshus och industrilokaler. Infrastrukturinvesteringar i gator, vägar, parker, reningsverk och vatten- och avloppsledning, hamnar och flygplatser utgjorde 25 procent av de samlade investeringarna medan investeringarna i fjärrvärme- och elproduktion i de kommunalt ägda energibolagen stod för 11 procent. I posten övrigt döljer sig bland annat inventarier och investeringar i kommunernas fordonspark, se figur 4.

Tabell 1: Kommunernas och landstingens uppgifter

Kommunerna			Landstingen	
Obligatorisk	Frivillig	Gemensam	Obligatorisk	Frivillig
Social verksamhet	Fritid och kultur	Kollektivtrafik	Hälso- och sjukvård	Kultur
Skolverksamhet	Teknisk service		Tandvård ³	Utbildning
Plan- och byggfrågor	Energiförsörjning			Turism
Miljö- och hälsoskydd	Gator och vägar			
Renhållning och avfall	Byggande av bostäder			
Vatten och avlopp	Näringslivsutveckling			
Räddningstjänst				
Biblioteksverksamhet ²				
Krisberedskap				
Bostadsförsörjning				

Källa: "Den svenska kommunsektorns kreditvärdighet", utgiven av Kommuninvest och SKL

1) Det faktiska värdet är högre, då ett antal större kommunkoncerner väljer att enbart redovisa investeringarna netto, dvs. justerade för avyttringar under året.

2) Ett folkbibliotek i varje kommun.

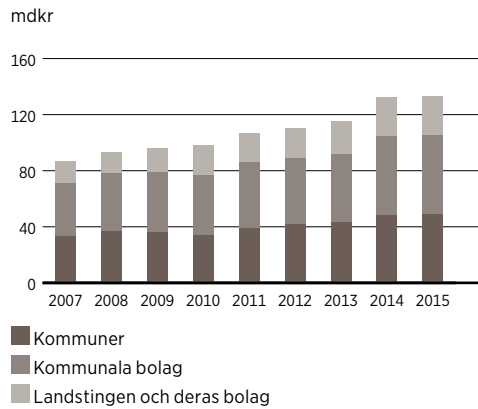
3) Tandvård för barn och ungdomar upp till 20 år.

Över tid har fördelningen mellan olika investeringsområden inte förändrat sig mer än marginellt. De låga energipriserna har dock lett till lägre investeringar i de kommunala energibolagen.

Förändringar i investeringsvolymen för landsting och regioner drivs i hög utsträckning av utvecklingen i Stockholms läns landsting (SLL). Genom byggandet av Nya Karolinska, ett omfattande upprustningsprogram för övriga sjukhusenheter och investeringar i länets tunnelbanesystem stod SLL för hälften av landstingens och regionernas sammanlagda investeringsvolym under 2015.

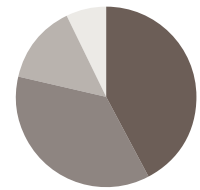
Flera andra landsting och regioner har dock antingen redan påbörjat eller planerar för upprustningen av befintliga sjukhusbyggnader eller uppförandet av helt nya enheter, till exempel i Helsingborg, Malmö, Uppsala och Linköping. Ökad efterfrågan på vård, på grund av en ökande och allt äldre befolkning, liksom behovet av att anpassa lokalerna till nya behandlingsmetoder, driver på utvecklingen. Fastighetsinvesteringar utgjorde under 2015 hälften av landstingskoncernernas sammanlagda investeringar. SLL:s infrastrukturprojekt, i bland annat nya tunnelbanesträck-

Figur 2: Investeringsvolym, 2007–2015⁴

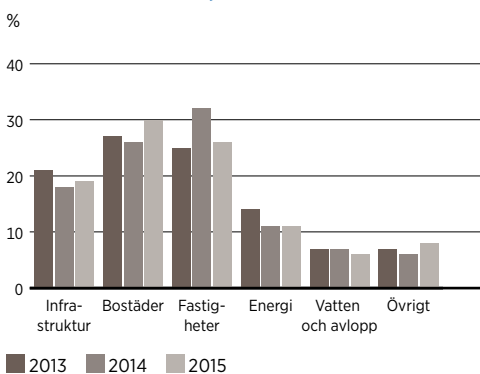
Källa: Kommuninvest

Figur 3: Fördelning av kommunektorns investeringar 2015

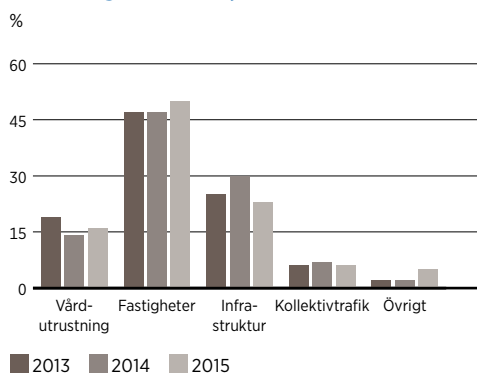
Källa: Kommuninvest

Figur 4: Fördelning av investeringar i kommunkoncerner, 2013–2015

Källa: Kommuninvest

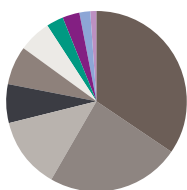
Figur 5: Fördelning av investeringar i landstingskoncerner, 2013–2015

Källa: Kommuninvest

4) På grund av förändrade avskrivningsregler är 2014 och 2015 års utfall inte jämförbara med tidigare års utfall.

Figur 6: **Fördelning av kommunkoncernernas investeringar per kommungrupp 2015**

- Större städer 35%
- Storstäder 24%
- Förortskommuner till storstäder 13%
- Varuproducerande kommuner 7%
- Kommuner i tätbefolkad region 7%
- Pendlingskommuner 6%
- Förortskommuner till större städer 3%
- Kommuner i glesbefolkad region 3%
- Turism och besöksnäringskommuner 2%
- Glesbygdskommuner 1%

Källa: Kommuninvest

ningar, stod för 23 procent. Ny vårdutrusning utgjorde 16 procent av investeringsvolymen, medan resterande 5 procent gick till investeringar i nya tåg, bussar, inventarier och IT-system.

Även hos landsting och regioner har fördelningen mellan olika investeringsområden varit relativt konstant över tid. I takt med att fler större sjukhusprojekt kommit igång har fastighetsinvesteringarnas andel ökat.

Investeringar per kommungrupp 2015

Förändringarna i investeringsvolym mellan 2014 och 2015 var på övergripande nationell nivå mycket små. Även när investeringarna bryts ned på kommungruppsnivå är skillnaderna marginella.

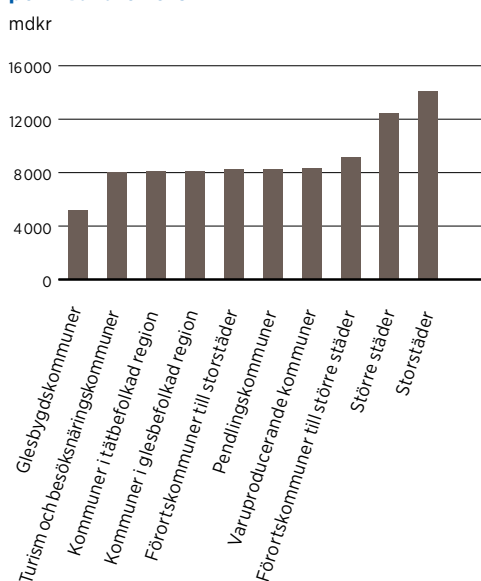
Sett till volym drivs investeringsutvecklingen i landets kommuner i hög grad av det som händer i och runt Sveriges tre stor-

städer samt i landets universitetsorter och residsstäder. Kommungrupperna Storstäder, Förortskommuner till storstäder och Större städer stod för 64 procent av befolkningen och 73 procent av de totala investeringarna under 2015.

Även när investeringarna mäts i förhållande till invånarantal utmärker sig kommungrupperna Storstäder och Större städer, se Figur 7.

Stockholms höga investeringstakt (se Tabell 2) bidrar till att kommungruppen Storstäder har den högsta investeringsnivån av alla grupper under 2015, 14 100 kr per invånare. I kommungruppen Större städer uppgick investeringarna till 12 500 kr per invånare. Lägst genomsnittliga investeringsnivå hade glesbygdskommuner med 5 200 kr per invånare. Övriga kommungrupper, låg mellan 8 000 och 9 200 kr per invånare.

Figur 7: **Kommungruppernas investeringsnivå per invånare 2015**

Källa: Kommuninvest

Kommuner med högst investeringsnivå

Tabell 2: **Kommuner med högst investeringsnivå 2015**

Kommun	Investeringsvolym 2015, mkr	Investeringsvolym 2015, kr/inv.	Investeringsvolym 2014, mkr	Investeringsvolym 2014, kr/inv.
Stockholm	15 500	16 700	15 500	17 000
Göteborg	6 000	11 000	6 300	11 700
Malmö	3 900	12 100	3 400	10 800
Örebro	2 600	18 400	2 200	15 700
Linköping	2 500	16 400	2 500	16 600
Helsingborg	2 200	15 800	1 900	13 800
Uppsala	2 000	9 700	3 700	18 000
Västerås	2 000	14 000	2 200	15 400
Skellefteå	1 800	24 600	1 300	18 300
Jönköping	1 600	11 700	1 800	13 300

Källa: Kommuninvest

Icke förvånande är det landets befolkningsmässigt största kommuner som återfinns i *Tabell 2*. Investeringsvolymerna i absoluta tal följer, med några få undantag, befolkningsstorleken. Skellefteå och Örebro ligger också högt på listan över kommuner med högst investeringsnivå per invånare, se *Tabell 3*.

Tabell 3: **Kommuner med högst investeringsnivå per invånare 2015**

Kommun	Investerings- volym, kr/inv.	Kommentar
Mullsjö	24 700	Förvärv av äldreboende och ombyggnation av skollokaler
Skellefteå	24 600	Ny- och ombyggnation av verksamhetslokaler och bostäder
Askersund	23 700	Nybyggnation av Kunskaps- och kulturcentrum
Partille	23 000	Ombyggnation av VA-verk och infrastruktur
Sundbyberg	21 300	Ny- och ombyggnation av verksamhetslokaler och infrastruktur
Nybro	20 000	Nybyggnation av värmekraftverk
Sigtuna	20 000	Ny- och ombyggnation av verksamhetslokaler och bostäder
Kumla	19 700	Ny- och ombyggnation av verksamhetslokaler och bostäder
Örebro	18 400	Ny- och ombyggnation av verksamhetslokaler och bostäder
Skövde	17 800	Ny- och ombyggnation av verksamhetslokaler och infrastruktur

Källa: Kommuninvest

Sundbyberg och Skellefteå fanns med på listan även 2014. Sundbyberg är en av Sveriges snabbast växande kommuner och har stort behov av att bygga ut infrastruktur och verksamhetsfastigheter. Skellefteå har tidigare legat på en hög investeringsnivå på grund av stora investeringar i sitt energibolag men befinner sig nu i en fas av stora investeringar i framförallt bostäder och verksamhetslokaler. Varje år kommer det upp några mindre kommuner på listan, oftast på grund av enskilda större investeringar. Nybros värmekraftverk och Askersunds Kunskaps- och kulturcentrum är två exempel på detta.

Låneskuldens utveckling

Kommunsektorns ackumulerade låneskuld är resultatet av att investeringar, huvudsakligen i kapitalintensiva kommunala bolag, har delfinansierats med extern upplåning.

Vid utgången av 2015 uppgick sektorns totala låneskuld till 549,6 mdkr, en ökning med 47,7 mdkr eller 9,5 procent, jämfört med utgången av 2014. Ökningstakten under 2014 var 7,1 procent. Den genomsnittliga låneskulden per invånare uppgick 2015 till 55 800 kr per invånare, 4 300 kr mer än 2014.

Tabell 4: Kommunsektorns låneskuld

	2015	2014	2013
Låneskuld i mdkr	549,6	501,9	468,7
Kommunkoncerner	502,2	468,2	441
Landstingskoncerner	47,4	33,7	27,7
Låneskuld per invånare i kr	55 800	51 500	48 600
Andel av BNP, %	13,2	12,8	12,4

Källa: Kommuninvest

Låneskuldens förändring på kommungruppsnivå 2015

Kommuninvest använder sig av den indelning i kommungrupper som utvecklats av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Indelningen grundas primärt på geografiska och demografiska karaktäristika. Eftersom varje kommun har sin egen unika uppsättning av politiska och ekonomiska förutsättningar är det vanskligt att dra för långtgående och generella slutsatser om utvecklingen för enskilda kommuner med utgångspunkt från utvecklingen på

kommungruppsnivå. Spridningen mellan kommuner inom samma kommungrupp är ofta större än mellan kommungrupper.

Av den totala skuldökningen om 47,7 mdkr stod kommunkoncernerna för 34,0 mdkr och landstings-/regionskoncernerna för 13,8 mdkr. Landstingens ökning kan tillskrivas utvecklingen i Stockholms läns landsting (SLL), där låneskulden ökade med 12,4 mdkr. Precis som under inledningen av 2010-talet ökade kommungrupperna Storstäder och Större städer sina låneskulder mest, med 12,0 mdkr respektive 10,5 mdkr. I övriga kommungrupper var förändringarna små. Blandorstäderna sticker Stockholms stad ut, med en skuldökning om 10,2 mdkr. Sammantaget svarade SLL och Stockholms Stad tillsammans för närmare hälften av den totala låneskuldökningen i kommuner och landsting under 2015. Landstingen och Storstäderna hade även störst relativ skuldökning med 41 respektive 17 procent under 2015.

Kommungruppen Större städer var den kommungrupp som 2015 hade högst låneskuld per invånare, 67 000 kr per invånare, precis som 2014. Högst ökningstakt under 2015 hade kommungruppen Storstäder med 6 200 kr per invånare, se Figur 11. Ingen kommungrupp kunde uppvisa en minskad låneskuld per invånare under 2015.

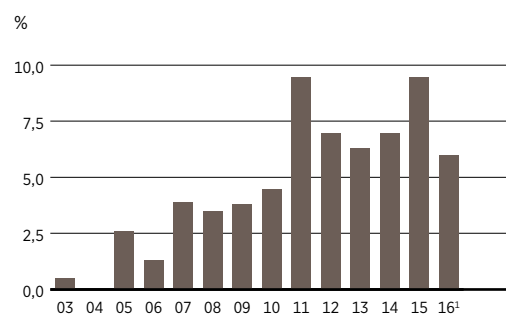
Hög tillväxttakt under 2015 men ett lugnare 2016

Under inledningen av 2000-talet förändrades den kommunala låneskulden endast marginellt. Från 2005 började dock skuldökningstakten stiga till 3–4 procent per år (och trots att Stockholms stad under den här tidsperioden minskade sin låneskuld kraftigt, se Figur 9).

2011 skedde återigen ett trendbrott och ökningstakten har sedan dess legat på cirka 7 procent per år. 2015 års skuldökning var den högsta i nominella termer som uppmäts sedan Kommuninvest började studera den kommunala låneskulden.

Kommuninvests bedömning är att skuldökningstakten kommer att minska under innevarande år. I slutet av 2015 hade kommunsektorn hög likviditet vilket har minskat behovet av extern finansiering under första halvan av 2016. Även om en del kommunala aktörer har signalerat ett ökat upplåningsbehov under andra halvan av 2016 bedöms tillväxttakten för helåret att sjunka jämfört med 2015, till en nivå om 6 procent.

Figur 8: Förändring av kommunsektorns låneskuld 2003–2016

Källa: Kommuninvest

1) Prognos

Lägst var skulden i grupperna Glesbygdskommuner och Förortskommuner till storstäder med en låneskuld på 36 200 respektive 37 000 kr per invånare. Övriga kommungrupper låg i intervallet 40 000 till 49 000 kr per invånare.

Landstingens/regionernas skuld ökade från 3 500 till 4 800 kr per invånare mellan 2014 och 2015.

Kommunsektorns långsiktiga finansieringsbehov

Kommuninvest prognos för kommunsektorns långsiktiga finansieringsbehov byggde på antaganden om:

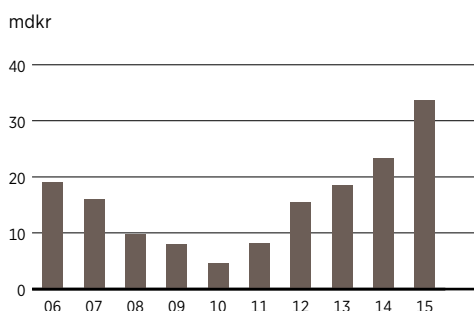
- behoven av välfärdsinvesteringar i till exempel förskolor, skolor, sjukhus, kommunala hyresrätter och äldreboenden
- kommunsektorns förmåga till självfinansiering i form av resultat före avskrivningar och försäljningar av materiella anläggningstillgångar

Även om investeringsvolymen under 2015 inte ökade mer än marginellt jämfört med året innan har investeringsbehoven på både

Så här viktigt är Stockholm

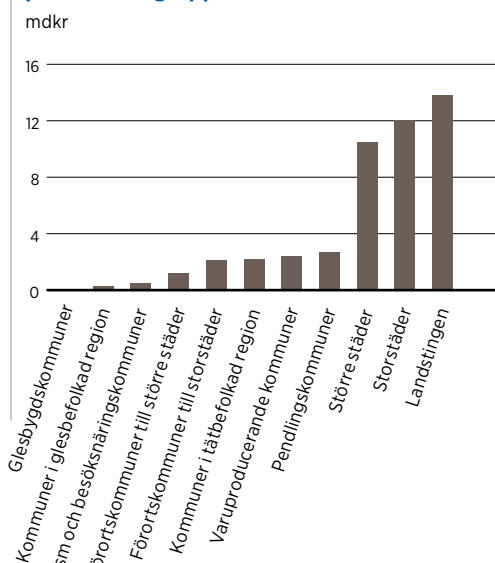
Huvudstadsregionen är en tillväxtregion och det märks även i investerings- och låneskuldssiffrorna. Stockholms stad har en lång trend med stadigt ökade investeringsvolymerna, medan låneskulden har haft mer av en berg- och dalbaneliknande utveckling. Under mandatperioden 2007–2010 investerade kommunkoncernen drygt 45 mdkr, men genom bland annat ombildning av ett stort antal hyresrätter till bostadsrätter kunde låneskulden samtidigt amorteras ned med knappt 15 mdkr. Under åren 2011 till 2015 uppgick investeringarna i koncernen till närmare 70 mdkr samtidigt som låneskulden ökade med cirka 30 mdkr. Per invånare är dock Stockholms stads låneskuld betydligt lägre än genomsnittet för andra kommunkoncerner.

Figur 9: Stockholms stads låneskuld 2006–2015

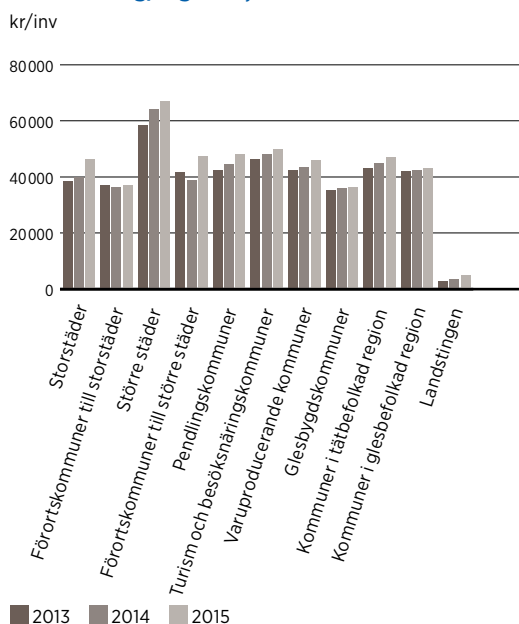
Källa: Kommuninvests sammanställning

Figur 10: Låneskuldsoökning per kommungrupp 2015

Källa: Kommuninvest

Figur 11: Låneskuld i kommungrupper och landsting/regioner, 2013–2015

Källa: Kommuninvest

kort och medellång sikt ökat sedan förra året. Demografiska förändringar i form av en både ökande och åldrande befolkning bidrar till en ökad efterfrågan på de tjänster som kommuner och landsting/regioner tillhandahåller, pressar upp takten med vilken välfärdsinfrastrukturen behöver byggas ut och bidrar också till ett ökat kostnadstryck i kommunernas kärnverksamhet.

För att möta de ökande kostnaderna har Sveriges kommuner och landsting (SKL) i sina ekonomiska rapporter identifierat ett behov

av att höja skatten med två kronor i kommunsektorn fram till 2019 för att nå upp till en resultatnivå på en procent av skatter och statsbidrag.

Det som i slutändan avgör hur stor låneskuld-sökningen de facto blir framöver är i hur hög grad kommuner och landsting/regioner kommer låta balansräkningens skuld- och tillgångssida att växa i en situation med pressade ekonomiska resultat. Alternativet till ökad skuldsättning är antingen mindre ambitiösa investeringsplaner eller försäljningar av tillgångar.

Fortsatt låg självfinansieringsgrad ökar behov av extern finansiering

Självfinansieringsgraden, definierad som kvoten mellan summan av avskrivningar och resultat och nettoinveste-

ringarna, ligger kvar på en låg nivå vilket bidrar till att behovet av extern finansiering är fortsatt högt.

Tabell 5: Självfinansieringsgrad 2007-2015

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Resultat, mdkr	25	16	24	28	11	31	19	21	26
Avskrivningar, mdkr	39	41	43	45	49	50	53	56	60
Bruttoinvesteringar, mdkr	87	93	96	98	107	110	116	132	133
Försäljningar av materiella anläggningstillgångar, mdkr	24	24	22	23	13	9	15	12	12
Självfinansieringsgrad, %	101%	84%	90%	97%	63%	80%	72%	64%	71%

Källa: Kommuninvest

Försäljningar av materiella anläggningstillgångar, ex. allmännyttans bostäder, ger ett relativt litet, och minskande, bidrag till självfinansieringsgraden. Det är lätt att få motsatt intryck, då sådana försäljningar väcker starka känslor hos medborgarna och följaktligen får mycket uppmärksamhet, inte minst i lokalmedia. Statistiken ger inte stöd för påståen-

den om det sker en våg av försäljningar av bostäder och verksamhetsfastigheter.

Anledningen till att s.k. "sale-and-lease-back-avtal", av bland annat kommunhus, serviceboenden och skolor, blir så uppmärksammade är att de fortfarande är relativt ovanliga.

Kommuner med högst låneskuld

Tabellerna i detta avsnitt rangordnar de kommunkoncerner som har högst nominell låneskuld samt högst låneskuld per invånare. Det bör påpekas att jämförelserna ger en ofullständig bild av de finansiella förutsättningarna i de enskilda kommunerna, då skuldnivåer bör betraktas i förhållande till tillgångarna. En hög skuldsättning indikerar vanligtvis betydande tillgångsvärden i bland annat fastigheter, bostäder

och energiproduktion. Det innebär att den kommun som har högst låneskuld per invånare i ett län även kan vara den kommun som har störst nettotillgångar per invånare.

Även om den totala skuldnivån är intressant i sig, så är i allmänhet förändringen av skuldnivåer mer representativt för den ekonomiska aktiviteten i en kommunkoncern.

Tabell 6: Kommuner med högst låneskuld 2015

	Låneskuld 2015 mdkr	Procentuell förändring 2015, %	Låneskuld 2014, mdkr (rangordning)	Låneskuld 2013, mdkr (rangordning)
1 Göteborg	38,5	1	38,1 (1)	39,3 (1)
2 Stockholm	33,6	44	23,4 (2)	18,5 (2)
3 Linköping	15,9	3	15,5 (3)	15,2 (3)
4 Örebro	12,7	14	11,9 (5)	7,6 (8)
5 Uppsala	12,6	6	11,1 (4)	9,2 (6)
6 Malmö	10,9	16	9,4 (8)	9,1 (7)
7 Södertälje	10,1	7	10,4(6)	11,0 (4)
8 Umeå	10	3	9,7 (7)	9,4 (5)
9 Jönköping	9,4	7	8,8 (9)	7,3 (11)
10 Västerås	8,5	13	7,5 (12)	6,5 (15)

Källa: Kommuninvest

Utmärkande för 2015 års sammanställning är att Södertälje fortsätter sin konsolideringsfas. Efter en period med höga investeringar under slutet av 00-talet nådde låneskulden sin topp år 2011 med 11,7 mdkr. Därefter har Södertälje amorterat på sin skuld, delvis till följd av försäljningar av bostäder

och servicelokaler. Detta har bidragit till att minska låneskulden med 1,6 mdkr från 2011 fram till 2015. Motsatt trend gäller för övriga kommuner på listan. Stockholm, Malmö, Örebro och Västerås var de kommuner på listan som ökade sin skuld mest i procentuella termer under 2015.

Tabell 7: Kommuner med högst låneskuld per invånare 2015

	Låneskuld per invånare 2015, tkr	Procentuell förändring 2015, %	Låneskuld per invånare 2014, tkr (rangordning)	Låneskuld per invånare 2013, tkr (rangordning)
1 Södertälje	108,9	-3	112,8 (1)	121,0 (1)
2 Vimmerby	106,0	5	100,5 (3)	65,9 (34)
3 Linköping	104,0	2	101,9 (2)	101,5 (2)
4 Kumla	93,4	7	87,6(10)	82,3 (8)
5 Strömstad	92,2	5	87,8 (9)	81,2 (9)
6 Växjö	91,4	3	88,5 (8)	80,1 (10)
7 Trollhättan	90,8	5	86,5 (11)	59,5 (51)
8 Skellefteå	90,1	-10	99,7 (4)	98,9 (3)
9 Lessebo	89,8	-4	93,8 (5)	97,7 (4)
10 Berg	88,3	-6	93 (6)	83,8 (6)

Källa: Kommuninvest

Noterbart är att Södertäljes låneskuld per invånare fortsatte att minska. I Vimmerby skedde en inbromsning av skulduvecklingen, efter två år av snabbt ökande skuldsättning till följd av stora investeringar i bland annat ett värmekraftverk.

Ny kommun på listan är Trollhättan som uppvisade en ökande låneskuld under framförallt 2014 men även 2015. Den snabba ökningstakten beror till stor del på stora

investeringar i ombyggnationer av befintliga fastigheter samt nybyggnation av såväl bostäder som kommunala verksamhetslokaler.

Skellefteå, Lessebo och Berg minskar sin låneskuld per invånare. I Skellefteås fall är det försäljningar av fastigheter som gör att låneskulden minskar, trots att kommunkoncernen befinner sig i en investeringstung fas.

Lånemarknadens utveckling

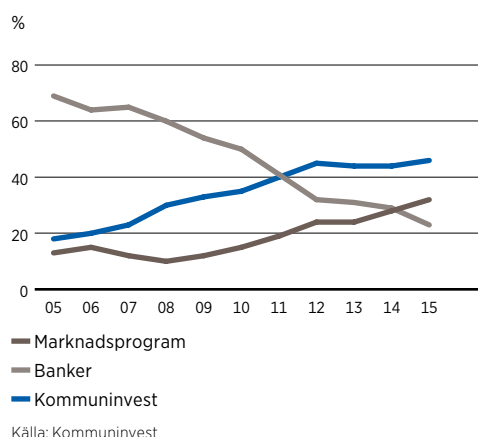
Hur svenska kommuner och landsting/regioner sköter sin externa finansiering har genomgått stora förändringar den senaste tioårsperioden. År 2005 stod bankerna för närmare 70 procent av sektorns externa lånefinansiering. Andelen har sedan dess minskat kraftigt till 22 procent vid utgången av 2015. Det var också året då kommunernas egen upplåning via marknadsprogram för första gången översteg bankupplåningen. Totalt sett stod upplåning via marknadsprogram för 32 procent av kommunernas och landstingens/regionernas externa upplåning. Kommuninvests marknadsandel låg på 46 procent.

Då en relativt stor del av låneskulden är koncentrerad till ett fåtal kommunkoncerner visar de aggregerade värdena för olika finansieringsalternativ inte hela bilden av hur snabbt utvecklingen gått och hur påtagligt tudelad marknaden har blivit.

En mer detaljerad analys, se *Tabell 8*, visar att marknadsprogrammets andel ökat från 33 till 62 procent av finansieringen hos de allra största kommunkoncernerna (med en låneskuld överstigande 6 mdkr). Kommuninvests marknadsandel i denna grupp var 21 procent 2015, jämfört med 73 procent bland övriga kommuner.

Skillnaderna kan endast delvis förklaras med att medlemskap i Kommuninvest är vanligare bland små kommuner än bland stora, eftersom Kommuninvests marknadsandel hos egna medlemmar i gruppen större kommunkoncerner var 32 procent.

Figur 12: Finansieringsalternativens marknadsandelar 2005–2015

Ett annat sätt att illustrera utvecklingen mot en tudelad upplåningsmarknad är att identifiera den primära finansieringskanalen i varje kommunkoncern. Mellan 2010 och 2015 ökade antalet kommunkoncerner där Kommuninvest var den största finansieringskanalen från 185 till 255 stycken. Samtidigt minskade antalet kommunkoncerner där bankerna tillsammans utgjorde den största finansieringskanalen från 98 till 17 stycken. Upplåning via marknadsprogram utgjorde den största finansieringskanalen för 18 kommunkoncerner 2015, 12 fler än fem år tidigare.

På kort sikt talar mycket för att Kommuninvest och marknadsprogrammen kommer att fortsätta växa som finansieringsalternativ.

Tabell 8: Marknadsandelar för olika finansieringsalternativ 2015 (2010)

	Antal kommuner	Aggregerad låneskuld	Marknadsandel Kommuninvest	Marknadsandel Marknadsprogram	Marknadsandel Bankerna
Låneskuld < 6 mdkr	271 st	275 mdkr (208 mdkr)	73 % (50 %)	4 % (1 %)	23 % (49%)
Låneskuld > 6 mdkr	19 st	226 mdkr (155 mdkr)	21 % (18%)	62 % (33 %)	16 % (32 %)

Tabell 9: Största finansieringsalternativ 2015 (2010)

	Primär finansieringskälla: Kommuninvest	Primär finansieringskälla: Marknadsprogram	Primär finansieringskälla: Bankerna
Låneskuld < 6 mdkr	249 st (180 st)	5 st (0 st)	17 st (91 st)
Låneskuld > 6 mdkr	6 st (5 st)	13 st (6 st)	0 st (7 st)

Kapitalbindning och upplåningskostnader

Sedan 2010 har Kommuninvest aktivt följt upp utvecklingen av kommunsektorns låneskuld ned på koncernnivå. Avsaknad av data har dock försvårat analysen av nyckeltal kopplade till låneskulden, så som genomsnittlig kapital- och räntebindningstid och ränta. Tack var det webbaserade skuldförvaltningsverktyget KI Finans som Kommuninvest lanserade våren 2014, finns numera ett dataunderlag på transaktionsnivå, vilket gör det möjligt att uttala sig om hur kommunsektorns aktörer de facto förvaltar sin låneskuld.

Dataunderlaget som ligger till grund för analysen nedan utgörs av 4 500 lån till ett värde av sammanlagt 325 mdkr och 1 750 derivatkontrakt vars underliggande lånebelopp motsvarar 195 mdkr.

Kapitalbindning

Den genomsnittliga kapitalbindningen uppgick per 30 juni 2016 till 2,5 år. Som framgår av *Figur 13* förfaller 34 procent av lånestocken inom ett år. Cirka en femtedel av den volymen består i sin tur av kortare utlåningsprodukter, t.ex. certifikat, som förlängs tre till fyra gånger per år. Ytterligare 22 procent av lånestocken förfaller inom två år och tio procent har en längre återstående löptid än fem år. För sektorn som helhet innebär den korta kapitalbindningen att enbart refinansieringsbehovet per år uppgår till cirka 250 mdkr, därtill kommer behov av nyupplåning på 30 till 50 mdkr per år.

Analysen visar att 57 procent av kommunsektorns upplåning per 30 juni 2016 var kopplad till en rörlig räntebas, företrädesvis 3M Stibor. Den genomsnittliga räntebindningen på själva finansieringen var 1,2 år och kombinationen kort kapital- och räntebindning gav en genomsnittsränta på 0,67 procent. Genom användningen av derivat förlängs den genomsnittliga räntebindningen från 1,2 till 2,9 år och genomsnittsräntan ökar med drygt en procentenhet till 1,71 procent.

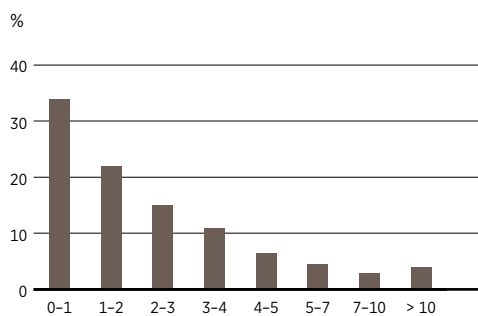
Räntekostnader

Genom sin relativt korta kapital- och räntebindning har kommunsektorn gynnats av de senaste årens sjunkande räntor. Cirka 20 procent av upplåningen sker numera även till

KI Finans

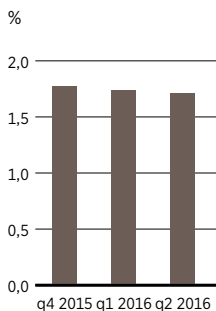
KI Finans ger användaren en översikt på sina finansiella positioner, innehåller rapportfunktioner och möjliggör för simuleringar, stresstest och marknadsvärderingar. I mitten av september 2016 hade cirka 160 kommunkoncerner och regioner/landsting börjat använda systemet och databasen med finansiella transaktioner växer kontinuerligt. Innan uppgifterna analyseras har både låntagare och långivare avidentifierats och inga uppgifter publiceras som riskerar att enskilda transaktioner eller låntagare kan identifieras. <http://kommuninvest.se/for-kunder/ki-finans/>

Figur 13: Förfallostruktur för kommunsektorns låneskuld

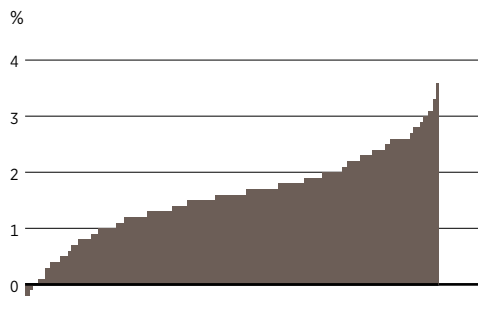

Källa: Kommuninvest

Figur 14: Kommunsektorns genomsnittsränta

Figur 15: Fördelningen av kommunkoncernernas genomsnittsränta

negativ ränta, vilket bidrar till att pressa ned räntekostnaderna ytterligare.

I takt med att tidigare upplåning med högre ränta ersätts med lån till lägre ränta fortsätter genomsnittsräntan för kommunsektorns låneskuld att pressas nedåt. Under första halvåret 2016 sjönk genomsnittsräntan från 1,77 till 1,71 procent. Den lägre räntenivån motsvarar cirka 300 mdkr i lägre räntekostnader per år.

Som framgår av *Figur 15* är spridningen av genomsnittsränta på kommunkoncernnivå relativt stor.

20 procent av koncernerna har en genomsnittsränta på under en procent, 53 procent ligger mellan en och två procent, och 26 procent betalar en ränta på mer än två procent.

Låneskuld per invånare och kommun

Låneskuld i kommunkoncernen 0–19 999 kr per invånare

Danderyd	Götene	Markaryd	Strömsund	Vallentuna
Essunga	Hjo	Nacka	Säter	Vara
Fagersta	Höganäs	Norberg	Täby	
Gislaved	Klippan	Robertsfors	Töreboda	
Grästorp	Kävlinge	Salem	Uppvidinge	
Gullspång	Lidingö	Skinnskatteberg	Valdemarsvik	

20 000–39 999 kr per invånare

Ale	Hallstahammar	Laholm	Skara	Vadstena
Bjurholm	Halmstad	Leksand	Sollefteå	Vaggeryd
Bjuv	Haninge	Lerum	Sollentuna	Vansbro
Boden	Haparanda	Lomma	Solna	Vaxholm
Botkyrka	Herrljunga	Lycksele	Stockholm	Vilhelmina
Bräcke	Hudiksvall	Malmö	Storuman	Vindeln
Burlöv	Hylte	Mark	Sunne	Vårgårda
Eda	Hällefors	Mellerud	Svenljunga	Vänersborg
Ekerö	Härryda	Motala	Säffle	Ydre
Falkenberg	Hässleholm	Mönsterås	Söderhamn	Åsele
Falkenberg	Hörby	Nordanstig	Tibro	Åstorp
Filipstad	Jokkmokk	Nordmaling	Tidaholm	Åtvidaberg
Forshaga	Karlsborg	Norsjö	Timrå	Älvkarleby
Färgelanda	Kinda	Nässjö	Tomelilla	Älvsbyn
Gnosjö	Krokom	Osby	Tranemo	Örkelljunga
Gotland	Kungälv	Ovanåker	Ulricehamn	Östra Göinge
Hagfors	Köping	Perstorp	Upplands Väsby	Överkalix

40 000–59 999 kr per invånare

Aneby	Hedemora	Lindesberg	Partille	Tyresö
Arjeplog	Helsingborg	Ljungby	Piteå	Uddevalla
Arvidsjaur	Hofors	LJUSDAL	Ragunda	Upplands-Bro
Avesta	Hultsfred	Ljusnarsberg	Sala	Uppsala
Bengtstorfors	Härjedalen	Ludvika	Sandviken	Varberg
Bollebygd	Härnösand	Luleå	Simrishamn	Vellinge
Bollnäs	Högsby	Malå	Sjöbo	Vetlanda
Borås	Höör	Mariestad	Skurup	Vingåker
Boxholm	Järfälla	Mjölby	Skövde	Värmdö
Båstad	Kalmar	Mora	Sorsele	Värnamo
Dals-Ed	Karlshamn	Munkedal	Stenungsund	Västervik
Dorotea	Karlstad	Munkfors	Storfors	Västerås
Eksjö	Katrineholm	Möndal	Svalöv	Åmål
Enköping	Kil	Nora	Svedala	Ånge
Eslöv	Kiruna	Norrårlje	Sävsjö	Åre
Finspång	Knivsta	Nykvarn	Söderköping	Årjäng
Flen	Kramfors	Nyköping	Sölvesborg	Älmhult
Gagnef	Kristinehamn	Nynäshamn	Tanum	Älvdalen
Grums	Kungsbacka	Ockelbo	Tierp	Ängelholm
Gällivare	Kungsör	Orsa	Tjörn	Ödeshög
Habo	Landskrona	Oskarshamn	Torsby	Österåker
Hammarö	Lekeberg	Oxelösund	Torsås	Östhammar
Heby	Lidköping	Pajala	Trelleborg	Övertorneå

60 000–79 999 kr per invånare

Alingsås	Eskilstuna	Karlskoga	Norrköping	Sundsvall
Alvesta	Falun	Karlskrona	Nybro	Surahammar
Arboga	Gnesta	Kristianstad	Olofström	Tingsryd
Arvika	Gävle	Laxå	Orust	Tranås
Askersund	Göteborg	Lilla Edet	Ronneby	Vännäs
Borgholm	Hallsberg	Lund	Sigtuna	Öckerö
Borlänge	Huddinge	Lysekil	Smedjebacken	Örnsköldsvik
Bromölla	Håbo	Malung-Sälen	Sotenäs	
Degerfors	Jönköping	Mullsjö	Staffanstorps	
Emmaboda	Kalix	Mörbylånga	Strängnäs	

80 000– kr per invånare

Berg	Rättvik	Södertälje	Vimmerby	Östersund
Kumla	Skellefteå	Trollhättan	Växjö	
Lessebo	Strömstad	Trosa	Ystad	
Linköping	Sundbyberg	Umeå	Örebro	

Bruttoinvesteringar per kommun och invånare

Ale	12 532	Götene	6 254	Lekeberg	9 713	Piteå	13 950	Trosa	9 619
Alingsås	7 032	Habo	10 700	Leksand	5 657	Ragunda	8 446	Tyresö	5 119
Alvesta	7 901	Hagfors	1 861	Lerum	4 415	Robertsfors	2 533	Täby	9 607
Aneby	6 944	Hallsberg	4 030	Lessebo	4 122	Ronneby	9 074	Töreboda	7 151
Arboga	11 712	Hallstahammar	3 200	Lidingö	5 473	Rättvik	5 845	Uddevalla	11 646
Arjeplog	3 086	Halmstad	10 727	Lidköping	7 537	Sala	5 929	Ulricehamn	8 560
Arvidsjaur	3 428	Hammarö	11 886	Lilla Edet	4 803	Salem	4 694	Umeå	12 478
Arvika	12 128	Haninge	0	Lindesberg	7 113	Sandviken	12 531	Upplands Väsby	16 727
Askersund	23 663	Haparanda	4 193	Linköping	16 396	Sigtuna	19 971	Upplands-Bro	5 788
Avesta	6 243	Heby	2 699	Ljungby	9 729	Simrishamn	4 427	Uppsala	9 723
Bengtstorsfors	7 698	Hedemora	4 555	LJUSDAL	7 747	Sjöbo	11 035	Uppvidinge	5 188
Berg	11 960	Helsingborg	15 779	Ljusnarsberg	3 247	Skara	8 386	Vadstena	6 178
Bjurholm	3 971	Herrljunga	6 018	Lomma	5 741	Skellefteå	24 628	Vaggeryd	5 182
Bjuv	4 265	Hjo	8 817	Ludvika	3 835	Skinnskatteberg	4 877	Valdemarsvik	2 834
Boden	8 067	Hofors	3 466	Luleå	13 855	Skurup	4 291	Vallentuna	4 497
Bollebygd	11 365	Huddinge	8 778	Lund	12 428	Skövde	17 778	Vansbro	3 889
Bollnäs	5 068	Hudiksvall	6 964	Lycksele	4 081	Smedjebacken	7 989	Vara	3 831
Borgholm	5 771	Hultsfred	8 162	Lysekil	6 734	Sollefteå	3 134	Varberg	10 554
Borlänge	8 920	Hylte	5 060	Malmö	12 075	Sollentuna	10 149	Vaxholm	4 578
Borås	12 333	Håbo	9 501	Malung-Sälen	6 513	Solna	6 666	Vellinge	9 911
Botkyrka	9 264	Hällefors	1 798	Malå	2 556	Sorsele	2 798	Vetlanda	7 598
Boxholm	6 995	Härjedalen	16 122	Mariestad	7 936	Sotenäs	7 304	Vilhelmina	3 733
Bromölla	11 868	Härnösand	11 526	Mark	7 836	Staffanstorps	5 839	Vimmerby	10 759
Bräcke	1 828	Härryda	11 334	Markaryd	7 412	Stenungsund	10 389	Vindeln	1 676
Burlöv	6 655	Hässleholm	6 508	Mellerud	5 115	Stockholm	16 737	Vingåker	1 519
Båstad	6 693	Höganäs	7 786	Mjölby	6 334	Storfors	5 753	Vårgårda	4 541
Dals-Ed	8 064	Högsby	3 259	Mora	7 216	Storuman	5 985	Vänersborg	7 887
Danderyd	7 483	Hörby	4 394	Motala	6 679	Strängnäs	8 005	Vännäs	16 164
Degerfors	10 031	Höör	4 878	Mullsjö	24 701	Strömstad	17 232	Värmdö	7 590
Dorotea	4 901	Jokkmokk	2 977	Munkedal	5 811	Strömsund	4 192	Värnamo	12 285
Eda	7 102	Järfälla	14 250	Munkfors	3 422	Sundbyberg	21 297	Västervik	10 491
Ekerö	0	Jönköping	11 695	Mölnadal	9 498	Sundsvall	14 068	Västerås	14 027
Eksjö	7 683	Kalix	7 619	Mönsterås	10 157	Sunne	3 051	Växjö	11 917
Emmaboda	6 788	Kalmar	10 692	Mörbylånga	10 166	Surahammar	2 686	Ydre	2 869
Enköping	11 267	Karlsborg	9 429	Nacka	4 143	Svalöv	11 124	Ystad	14 266
Eskilstuna	13 320	Karlshamn	9 546	Nora	5 989	Svedala	5 752	Åmål	7 761
Eslöv	8 789	Karlskoga	6 026	Norberg	3 730	Svenljunga	3 379	Ånge	2 886
Essunga	3 449	Karlskrona	6 149	Nordanstig	4 193	Säfte	5 472	Åre	3 662
Fagersta	3 422	Karlstad	9 605	Nordmaling	1 686	Säter	10 809	Årjäng	15 527
Falkenberg	7 148	Katrineholm	5 545	Norrköping	11 056	Sävsjö	13 011	Åsele	4 944
Falkenberg	7 881	Kil	7 501	Norrköping	6 630	Söderhamn	5 914	Åstorp	4 370
Falun	9 625	Kinda	6 696	Norsjö	4 676	Söderköping	14 859	Åtvidaberg	5 092
Filipstad	5 732	Kiruna	16 045	Nybro	20 035	Södertälje	9 927	Älmhult	10 634
Finspång	2 906	Klippan	3 635	Nykvarn	9 010	Sölvesborg	8 248	Älvdalen	9 546
Flen	14 307	Knivsta	13 343	Nyköping	8 278	Tanum	10 597	Älvkarleby	3 430
Forshaga	5 510	Kramfors	4 450	Nynäshamn	6 142	Tibro	3 169	Älvsbyn	3 890
Färgelanda	4 314	Kristianstad	10 633	Nässjö	6 121	Tidaholm	7 678	Ängelholm	10 252
Gagnef	5 053	Kristinehamn	7 886	Ockelbo	12 579	Tierp	9 275	Öckerö	3 154
Gislaved	3 945	Krokom	5 215	Olofström	7 160	Timrå	5 671	Ödeshög	8 176
Gnesta	15 965	Kumla	19 750	Orsa	12 348	Tingsryd	10 604	Örebro	18 362
Gnosjö	3 763	Kungsbacka	5 913	Orust	14 670	Tjörn	7 548	Örkelljunga	6 876
Gotland	10 812	Kungsör	2 873	Osby	8 785	Tomelilla	11 270	Örnsköldsvik	5 416
Grums	1 875	Kungälv	9 792	Oskarshamn	6 870	Torsby	3 530	Östersund	9 598
Grästorp	3 352	Kävlinge	7 195	Ovanåker	8 632	Torsås	8 457	Österåker	9 727
Gullspång	6 285	Köping	11 766	Oxelösund	11 418	Tranemo	9 665	Östhammar	3 840
Gällivare	14 783	Laholm	5 530	Pajala	4 667	Tranås	9 382	Östra Göinge	8 071
Gävle	13 444	Landskrona	11 205	Partille	22 995	Trelleborg	6 128	Överkalix	4 713
Göteborg	11 002	Laxå	4 250	Perstorp	4 230	Trollhättan	12 539	Övertorneå	13 682

SKL:s kommungruppsindelning

	Antal	Beskrivning
Storstäder	3	Kommuner med en folkmängd som överstiger 200 000 invånare.
Förortskommuner tillorstäder	38	Kommuner där mer än 50 procent av nattbefolkningen pendlar till arbetet i någon annan kommun. Det vanligaste utpendlingsmålet ska vara någon av storstäderna.
Större städer	31	Kommuner med 50 000–200 000 invånare samt en tätortsgrad överstigande 70 procent.
Förortskommuner till större städer	22	Kommuner där mer än 50 procent av nattbefolkningen pendlar till arbetet i en annan kommun. Det vanligaste utpendlingsmålet ska vara någon av de större städerna i grupp 3.
Pendlingskommuner	51	Kommuner där mer än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till en annan kommun.
Turism- och besöksnäringkommuner	20	Kommuner där antalet gästnätter på hotell, vandrarhem och campingar överstiger 21 per invånare eller där antalet fritidshus överstiger 0,20 per invånare.
Varuproducerande kommuner	54	Kommun där 34 procent eller mer av nattbefolkningen mellan 16 och 64 år är sysselsatta inom tillverkning och utvinning, energi och miljö samt byggverksamhet (SNI2007)
Glesbygdskommuner	20	Kommun med en tätortsgrad understigande 70 procent och mindre än åtta invånare per kvadratkilometer.
Kommuner i tätbefolkad region	35	Kommun med mer än 300 000 personer inom en radie på 112,5 km.
Kommuner i glesbefolkad region	16	Kommun med mindre än 300 000 personer inom en radie på 112,5 km.

Källa: Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)

OM KOMMUNINVEST Kommuninvest finansierar välfärd. Vi är ett kommunalt finanssamarbete som arbetar för effektiv och hållbar finansiering av bostäder, infrastruktur, skolor och sjukhus med mera.

Tillsammans får vi bättre lånevillkor än var och en för sig. Sedan starten 1986 har samarbetet sparat miljardbelopp åt sina medlemmar i form av lägre räntor.

Den svenska kommunsektorn är stark, bland annat genom sin grundlagsskyddade beskattningsrätt. Detta faktum, tillsammans med medlemmarnas solidariska borgen, bidrar till att Kommuninvest får högsta kreditbetyg av både Moody's och Standard & Poor's.

274 kommuner och 10 landsting/regioner är idag medlemmar i detta frivilliga samarbete. Verksamheten ägs och styrs demokratiskt av medlemmarna som också delar på eventuellt ekonomiskt överskott. Kontoret finns i Örebro. Med cirka 370 miljarder kronor i balansomslutning är vi Sveriges sjätte största kreditinstitut.

KOMMUNINVEST

Svenska kommuner och landsting i samverkan

Postadress: Box 124, 701 42 Örebro. Besöksadress: Fenixhuset, Drottninggatan 2, Örebro.
Telefon: 010-470 87 00. Telefax: 019-12 11 98. E-post: förnamn.efternamn@kommuninvest.se
www.kommuninvest.se